

FORORD

Dette temanummer af *Religionsvidenskabeligt Tidsskrift* samler en række bearbejdede bidrag, som oprindeligt blev præsenteret på konferencen 'Kulturmødets tredje-identiteter, religiøs identitet i forandring'. Konferencen blev med støtte fra Aarhus Universitets Forskningsfond afholdt i marts 2001. Som arrangører stod KRAKA-gruppen, som gennem længere tid har eksisteret som et led i Det Teologiske Fakultets satsningsområde 'Kultur møde'.

Konferencens tema gav mulighed for et tværfagligt arrangement med repræsentanter fra etnografi, sociologi, socialantropologi, teologi og religionsvidenskab. Det gennemgående tematiske indhold omhandlede begreberne 'identitet' og 'kultur møde'. Artiklerne afspejler på forskellig vis dette indhold; nogle med vægt på en diskussion af identitetsbegrebet, andre med fokus på kultur møde, og flere med en sammenkædning af begreberne.

Kultur mødet udfordrer en persons eller en gruppes identitet, og det er derfor oplagt, at analysere konkrete eksempler på kultur møder med identitetsbegrebet som omdrejningspunkt. De eksempler, som vi i de følgende artikler bliver præsenteret for, relaterer sig alle til religion og 'religiøs identitet'. De viser, at religion til alle tider har været en væsentlig identitetsmarkør. Eksempelmaterialet spænder fra analyser af gammel- og nytestamentlige tekster - præsenteret af hhv. professor Turid Karlsen Seim (teologi, Oslo) og adjunkt Birgitte Graakjær Hjort - til debatter angående kultur møder på internettet - et fænomen, som ph.d.-stipendiat Morten Thomsen Højsgaard (religionshistorie, København) ser nærmere på.

I den seneste tid - efter den 11. september 2001 - er det ikke blevet mindre relevant, at bidrage til diskussionen om, hvordan emner som kultur, religion og identitet forbinder sig med hinanden.

En måde, hvorpå nærværende artikelsamling nuancerer denne diskussion, ligger i en gennemgående understregning af, at 'identitet' eller 'kultur' ikke er noget fikst og færdigt. Som lektor Martijn van Beek (etnografi, Århus) udtrykker det, så er det særdeles problematisk, hvis man opfatter individer som "bærere af en 'pakke' kultur, som de har tilfælles med andre medlemmer af deres kultur". Hvis vi vil forstå, hvordan identiteter udvikler sig, og ikke mindst, *hvorfor* de udvikler sig, som de gør, er en sådan statisk tænkning problematisk. Spørgsmålet bliver således, hvordan vi kan anvende begreber som 'identitet' og 'kultur' uden at danne stereotyper? Der er tale om en svær balancegang, hvor man på den ene side kan føle sig fristet til helt at opgive begreberne, men på den anden side må erkende, at det at have 'identitet' og at tilhøre en kultur er nødvendige stabiliserende faktorer i et menneskes liv.

Professor Richard Jenkins (sociologi, Sheffield) peger i sin artikel 'Tid til *ikke* at tale om forskel' på et væsentligt problem i forbindelse med den måde identitetsbegrebet ofte anvendes på. Det er generelt anerkendt, at identitet bl.a. etableres gennem afgrænsning. Ved at udpege eller udsige, hvad man *ikke* er, etableres en skillelinje til 'de andre',

hvorved det, man *selv* er, afgrænses. Derfor har identitetsdebatten været særdeles fokuseret på *forskæl*. Denne fokus på forskæl har samtidig fungeret som et modtræk til essentialismen - ved at fokusere på menneskers forskellighed fremhæves et pluralistisk perspektiv. En af Jenkins' pointer er, at man derved på ny placerer forskellige identiteter og kulturer side om side i 'små pakker', som intet har tilfælles. En sådan strategi er i længden ikke hensigtsmæssig, hvis man skal have et samfund til at fungere, og slet ikke, hvis integration er på dagsordenen. Jenkins' modtræk til det, han kalder 'forskælparadigmet', er ikke, at vi alle skal være ens, men blot, at vi bør være opmærksomme på, at både forskæl og lighed er faktorer, som parallelt medvirker til identitetsdannelsen.

Identitetsbegrebet får således en klar politisk og ideologisk profil. Lektor Martin Sökefeld (socialantropologi, Hamborg) giver i sin artikel 'Religion og mangfoldighed af identiteter' flere eksempler på, hvordan et religiøst tilhørsforhold bliver sammenkædet med etableringen af national identitet, og hvordan "... anvendelsen af en religiøs sprogbrug og af religiøse symboler til nationalistisk mobilisering" kan medvirke til at opildne til voldelige konflikter.

Når vi som overskrift for konferencen valgte udtrykket 'Kulturmødets tredje-identiteter' var det dog ikke med særligt fokus på de konflikter, der kan udspille sig i mødet mellem mennesker med forskellig kultur, religion eller identitet, selvom netop denne version er blevet uhyggeligt aktuel. Kulturmøder kan også føre til etablering af noget nyt og tredje, en syntese af elementer, som oprindeligt har været adskilte. Det er fx, hvad ph.d.-stipendiat Anita Leopolds artikel om synkretisme fokuserer på. Kritikere ville sige, at vi med denne overskrift antager, at man *kan* adskille kulturer helt og holdent fra hinanden - det, at tale om *kulturmøde* forudsætter noget på forhånd adskilt (altså 'pakkemodellen' igen). Men pointen har snarere været den, at hvis man interesserer sig for *bevægelsen* i et kulturelt betinget udtryk - altså hvorfor tingene ændrer sig - så må man nødvendigvis antage, at det nye (her tredje), repræsenterer nye sammensætninger af velkendte elementer. 'Det tredje' er ikke noget, som dukker tilfældigt op. Det er altid led i en historisk proces, og som sådan kan det kun forstås i lyset af historien. Netop derfor er begrebet 'tredje-identiteter' tænkt som et dynamisk udtryk, der kan bidrage til at modvirke tanken om, at kulturer, religioner m.v. nogensinde kan defineres definitivt.

Et konkret eksempel på 'tredje-identiteter' er præsenteret i adjunkt Marianne Q. Fibigers artikel om tamiler i Danmark. At skulle integrere sig i et andet samfund med andre værdier og en anden historie må nødvendigvis føre til en revurdering af det, man selv står for. I den proces ændrer man sig nødvendigvis. Også 'danskerne' ændrer sig i mødet med 'det andet'. Det kan føre til en oprustning mod alt det nye, men det kan også føre til en ny åbenhed, hvor man er villig til at 'sætte sig selv på spil' og afprøve nogle af de muligheder, som det multikulturelle giver en. Vigtigt er det i den forbindelse at understrege, at 'identitet' ikke er noget, man bare vælger. Identitet er og bliver et socialt fænomen, og mange af de følgende artikler viser, hvordan mennesker gennem udefra kommende påvirkninger ændrer sig over tid.

Afslutningsvis vil jeg vende tilbage til Jenkins' pointe: Hvis det multikulturelle samfund skal fungere, må vi fokusere mere på det, vi kan være fælles om, end på det, der adskiller os. I denne proces er bevidstgørelsen om, hvad 'identitet' er, og ikke mindst hvilken rolle det spiller i et kulturmøde nødvendig. Med dette temanummer leveres et bidrag til denne meget aktuelle debat.

Jeg vil på KRAKA-gruppens vegne sige tak til Aarhus Universitets Forskningsfond for økonomisk støtte, dels til afholdelse af konferencen, dels til en mindre udvidelse af dette nummer af Religionsvidenskabeligt Tidsskrift. Ligeledes vil vi sige tak til Det Teologiske Fakultets ledelse for deres opbakning til projektet og tak til erhvervsproglig medarbejder Anne-Grethe Jørgensen Dion for det indledende oversættelsesarbejde af to artikler.

KRAKA-gruppen består af følgende personer: Adjunkt Marianne Q. Fibiger, ph.d.-stipendiat Anita Leopold, ekstern lektor Ingrid Müller, ph.d.-stipendiat Anita Holm Riis, ph.d.-stipendiat Marianne Schleicher (alle ved Institut for Religionsvidenskab, AU), amanuensis Dorthe Refslund Christensen (Religionsstudier, SDU), samt adjunkt Birgitte Graakjær Hjort (Institut for Gammel og Ny Testamente, AU). Dertil kommer professor Kirsten Nielsen (Institut for Gammel og Ny Testamente, AU), som har fungeret som KRAKAs ad hoc konsulent.

Den særlige redaktionsgruppe for dette nummer af Religionsvidenskabeligt Tidsskrift består, i fællesskab med den siddende redaktion, af Marianne Q. Fibiger, Anita Holm Riis og Marianne Schleicher. Marianne Q. Fibiger, Anne-Grethe Jørgensen Dion og Marianne Schleicher har oversat Martin Sökefelds artikel 'Religion and the Multiplicity of Identities: Exploring Relations between Religion and Nationalism'. Ligeledes har Anne-Grethe Jørgensen Dion, Anita Holm Riis og Marianne Schleicher oversat Richard Jenkins' artikel 'Time to stop talking about difference'.

Anita Holm Riis